

Editörden | From The Editor

Hasan Akbulut'un Sunuşu | *Editor's Preface*

Hepinize merhaba,

Uzun zamandır devam eden Covid-19 pandemisinin ardından kontrollü bir açılma çerçevesinde nihayet sinema salonları seyircilere kapılarını açtı. Sosyal/fiziksel mesafe kurallarına göre düzenlenmiş olsa da sinema salonlarının açılması, yalnızca canlı bir kültürel hayat için değil, aynı zamanda canlı bir sektör için de gerekli. Neredeyse iki yıldır pandeminin sinema sektörü üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerine dönük yayınlar yapılmakta, film üretiminden seyir deneyimine dek sinemanın değişen hali akademik araştırmalara konu olmakta. Yaz aylarına damgasını vuran orman yangınları ve sel felaketleri ise, yalnızca Türkiye'nin değil, tüm dünyanın küresel bir iklim krizi ile karşı karşıya olduğunu can yakıcı biçimde gösterirken, sinema araştırmaları alanında da ekolojik film araştırmaları gibi bir çalışma alanının oluşmaya başladığı görülüyor. Araştırmacılar film karelerindeki dünya tasavvurlarını çeşitli yaklaşımlarla inceliyorlar ve akademik bir alan olarak sinema araştırmalarının sınırları genişliyor, bakışları zenginleşiyor. Önceki sayımızda belirttiğimiz gibi bu yeni kesişimler sinemayı, film olgusunu farklı biçimlerde tartışmanın olanaklarını da sunuyor. Ağırlığı Türkiye sinemasına odaklanan yeni sayımızdaki altı makale de sinemaya dair bu genişleyen, çoğullaşan yaklaşımların izini taşıyor. Bu makalelerin ortak noktası, ele aldıkları filmleri farklı kavramlar ve yaklaşımlar çerçevesinde okumaları.

"The Face of The Other in Yeşim Ustaoglu's Films (1999-2016): An Alternative Reading Through Levinas's Concept Of Responsibility" başlıklı makalesinde Melis Öneren Özbek, Yeşim Ustaoglu'nun filmlerini öteki çerçevesinde ele alıyor ve yönetmenin filmlerinde ötekiliğin, Emmanuel Levinas'ın sorumluluk kavramı aracılığıyla inşa edildiğini vurguluyor. Böylece Özbek, ötekinin, film incelemelerinde yaygın biçimde yapıldığı üzere kimlik, yolculuk, aidiyet sorunlarıyla sınırlı olmadığını, Levinasçı anlamda öteki için sorumluluk kavramı etrafında yapılandırıldığını; ana karakterlerin kendi kimliklerini oluşturmalarında merkezi bir rol oynadığını iddia ediyor ve Ustaoglu'nun filmlerini felsefi bir kavrayışla sorumluluk kavramı ekseninde okuyor. Bu analiz ise, öteki için sorumluluk kavrayışının, toplumsal cinsiyetle ilgili, tarihsel, kültürel ve politik söylemlerin daha geniş bir yorumunu kucaklayarak Ustaoglu filmlerini daha geniş bir perspektifle okuma olanağı sağlıyor.

Tanıdık olana farklı bir bakış, Hacer Aker'in "Cilalı İbo: Yoksulluğun 'Peltek' Hali" başlıklı makalesinde de ortaya çıkıyor. Aker, yerli komedi filmlerinde Feridun Karakaya'nın oynadığı Cilalı İbo tiplemesini bir örnek olay (vaka) olarak mercek altına alıyor ve boylamsal bir yaklaşımla bu tipleme aracılığıyla kurulan temsil üzerinden yoksulların gündelik direnme biçimlerine yönelik bir okuma yapıyor. Yoksulların tahakküm edici pratikler karşısında edilgen olmadıkları görüşüne dayanan yazar, "Cilalı İbo, gündelik yaşamında siyasi süreçlere nasıl katılır ve bu katılım biçimleri hangi kavramlar ışığında listelenebilir?" temel sorusu ekseninde, makalesinde öncelikle yoksulluk, gündelik hayat, gündelik direniş ve komik olanın düşünsel izlekleri üzerine James Scott ve Michel de Certeau temelinde kurulan teorik hattı izliyor, ardından Cilalı İbo filmlerini metaforik ve metonimik okumaya tabi tutuyor. Hermenötik ve fenomenolojik bir metodolojiye dayanarak yapılan bu okumada Aker, tiplemenin konuşmasındaki peltekliği bir durum, bir oluş olarak ele alıyor ve bir eksikliğin başka bir eksikliğe kendini açtığı zincirleme bir bağdan söz ediyor. Böylece yoksulluğun, kendisini diğer eksiklikler üzerinden çeşitlendirdiğini vurgulayan yazar, nihayetinde Cilalı İbo'nun peltek diliyle, yamalı giysileriyle, yoksulluğuyla "tersi yüze dahil" ettiğini belirtiyor ve tahakküm edici pratikler karşısında konumunu gerilimli bir ilişki içinde koruyarak kuralları da asimetrik güç ilişkileri içinde esnetmeye çalıştığı sonucuna ulaşıyor.

Üçüncü makalenin yazarı Şeyma Balcı ise, "Türk Sinemasında Robotlar" başlıklı çalışmasında az sayıda Türk bilim-kurgu filmleri üzerinden robotların nasıl temsil edildiğini inceliyor. Anlatısında robotların yer aldığı *Uçan Daireler İstanbul'da*, *Yılmayan Şeytan*, *Turist Ömer Uzay Yolunda*, *Çılgın Kız* ve *Üç Süper Adam*, *Dünyayı Kurtaran Adam*, *Japon İşi*, *G.O.R.A* ve *Arif V 216* filmlerini tematik olarak analiz eden Balcı, onların filmsel anlatıda yerine getirdikleri işlevleri ve amaçları; görünüşleri, adlandırmaları (isimleri) gibi özellikleri açısından şöyle kategorize ediyor. "İsme sahip olan ve olmayan robotlar; kimlik sahibi ve kişi olarak robotlar; hizmet eden robotlar; toplumsal cinsiyet kodlarını -yeniden- üreten gynoid/robot; dış görünüş/metal yüzeyleriyle/tasarımlarıyla robotlar; öteki olarak robotlar; insan olmak isteyen robot". Temelde robotların insanlara hizmet etmek için kullanılarak köleliğin alegorik temsili olduğunu belirten yazar, onların dilde ve görümlerinde de gri, metalik ve mekanik bir biçimde hareket etmeleriyle ötekileştirildiği sonucuna varıyor.

Bu sayımızda yalnızca filmlere değil, sinemaya gitme deneyimlerine yer veren bir yazımız da var. "Eski Sinema Salonları ve İzleyici Deneyimleri Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" çalışmasında Emine Uçar İlbuğa,

Antalyalı seyircilerin seyir deneyimlerine odaklanıyor. Hasan Akbulut'un yürütücülüğünü üstlendiği, S. Ruken Öztürk, Emine Uçar İlbuğa ve Mert Gürer'in araştırmacı olarak yer aldıkları "Kültürel ve Toplumsal Bir Pratik Olarak Sinemaya Gitmek: Türkiye'de Seyirci Deneyimleri Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" (2018) başlıklı TÜBİTAK projesinin verilerine dayalı makalesinde Uçar İlbuğa, Antalyalı 22 katılımcının sözlü tarih görüşmelerinden elde edilen 1960'lı ve 1970'li yıllardaki sinemaya gitme deneyimlerini mekan, bellek ve kent gibi kavramlar üzerinden açıklıyor. Görüşmecilerin geçmişte sinemaya gitme deneyimlerini, sinema salonlarının mekânsal anlamı, sosyalleşme deneyimi, bireylerin bilinçlenmelerindeki yeri ve farklı kültürlerle karşılaşmalarına olanaklar sunan sinemekân deneyimlerini araştıran yazar, sinema salonlarının salt film gösterimi yapan yerler olarak değil, aynı zamanda geçmişe ait diğer toplumsal, kültürel ve politik deneyimlerin somutlaştığı yerler olarak izleyicilerin belleklerinde önemli yer tuttuğunu vurguluyor. Uçar İlbuğa'nın makalesi, gerek bu makalenin köklendiği araştırma projesinin yeni sinema tarihi perspektifine dayanmasıyla, gerekse yerel deneyimleri bellek ve mekân üzerinden okumasıyla Türkiye'de giderek yaygınlaşan sinemaya gitme, seyir ve seyircilik üzerine olan literatüre bir katkı getiriyor.

Dergimizdeki beşinci makale Sema Mumcu'ya ait. Mumcu, "Filmlerdeki Peyzaj Yaklaşımları ve Kavramları: Peyzaj Mimarlığı Bağlamında Bir Yorumlama" başlıklı çalışmada film incelemeleri literatürüne mimarlık disiplininden bakarak önemli bir katkı getiriyor. Henüz makalesinin başında yazar, "film peyzajlarına ilişkin yaklaşımların tartışılmasının, peyzajın çok katmanlı ve açık uçlu yapısının daha derinlemesine ve iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı" varsayımıyla hareket ederek, film incelemelerinin peyzaj mimarlığına yapacağı olası katkıları öngörüyor. Mumcu makalesinde öncelikle film peyzajlarına ilişkin araştırma literatürünü gözden geçirerek film peyzajlarının daha çok film ve kültürel coğrafya araştırmaları bağlamında ele alınmış olduğunu bulguluyor ve alanda farklı perspektifli yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu belirtiyor. İçerik analizi ile incelenen filmlerde peyzajların, genellikle üstlendikleri işlevlere, yorumlanma, temsil edilme ya da sosyal inşa şekillerine göre kategorize edildiğini belirten yazar, peyzajın çoğunlukla kahramanların içsel psikolojik süreçlerine ayna tutması biçiminde kavramsallaştırıldığını ifade ediyor. Mumcu, filmlerde peyzajı "canlı bir varlık, oyuncu, filmin bir çalışmanı olarak gören yaklaşımlar"ın, peyzaj mimarlığı alanında fiziksel peyzaj boyutunun ötesine geçen bir duyarlılık ve farkındalık geliştiren bakış açılarının gelişmesine katkıda bulunabilecekleri sonucuna ulaşıyor. Mumcu'nun makalesinin sinemada mekân, mimarlık ve peyzaj

kavramlarının incelenmesinde yol gösterici bir işlev üstleneceğini düşünüyoruz.

Bu sayımızın son makalesi ise Özlem Akkaya ve Mehmet Dinler'e ait. "Akışkan Erkekliğin Değişmeden Değişim Arzusu: *Aile Arasında*" başlıklı makalelerinde yazarlar popüler beğeni kazanmış komedi filmi *Aile Arasında*'daki erkeklik temsilinin eleştirel bir analizine girişiyorlar. Toplumsal cinsiyet, post feminizm, mizah/komediye ilişkin argümanlar eşliğinde *Aile Arasında* filmi niteliksel içerik analizi yaklaşımıyla inceleyen yazarlar, filmde inşa edilen erkeklik ve aile ideallerinin nasıl bir değişmeden değişim arzusunu yeniden ürettiğini göstermeye çalışıyorlar. Filmdeki erkek kahramanın temsil ettiği erkeklik modelini incelemek yerine yazarlar, hem filmde sergilenen akışkan erkeklik icrasının toplumsal cinsiyet düzeninin yeniden üretimindeki rolünü sorgulamak, hem de bu akışkanlığın içerdiği boşluklarda başka bir dünya ihtimalinin izini aramayı amaçlıyorlar. Analizlerinde yazarlar, filmin pek çok popüler filmde görüldüğü üzere "yer yer açıkça mizojeniye kayan anlatım diliyle" kadını alçaltan ve erkekliğin krizini kadına fatura eden cinsiyetçi bir temayı izlediğini; bununla birlikte güçlü ve özerk kadın ve trans kadın temsilleriyle yerleşik ahlaki normların ve geleneksel aile kavrayışının iki yüzölçümünü açığa vuran söylemi ile de feminizmin dikkate alındığı "mahcup bir hikâye" olduğu sonucuna varıyorlar. Böylelikle makale, bir popüler komedi filminde dolaşıma sokulan tema ve söylemlerin çift değerliliğine de işaret ediyor.

Bu makalelere ek olarak yeni sayımızda Kasım 2019'da Eskişehir'de kurulan Yort Kitap'ın yayımladığı sinema kitapları üzerine keyifli ve ufuk açıcı bir söyleşiye yer veriyoruz. Anadolu Üniversitesi'ndeki görevinden KHK'yla ihraç edilen Osman Şişman'ın öncülüğünde kurulan Yort Kitap'ın repertuarını çoğunlukla güncel düşünce, sinema kuramı, yeni medya eleştirisi gibi alanlarda Türkçe literatürde pek tanınmayan özgün ve çeviri metinler oluşturuyor. Yayın kurulu üyemiz Ahmet Gürata'nın Yort Kitap ekibinden Bilge Demirtaş, Can Gündüz ve Osman Şişman ile yaptığı bu söyleşide Yort'un neden ve nasıl kurulduğunun öyküsünü öğrenmekle kalmıyoruz, aynı zamanda yayımlanan sinema kitaplarının seçimindeki cesareti ve öngörüyü de fark ediyoruz. Söyleşinin birkaç da sürprizi var: Yayımlanacak yeni sinema kitapları ve 10/40/70: *Dijital Film Kuramı Çağında Kısıtlamanın Özgürleştiriciliği* kitabının yazarı Nicholas Rombes'un bir Türk filmi üzerinde yapmayı tasarladığı atölye çalışması. Ayrıntıları söyleşide bulabilirsiniz.

Bu sayımızla birlikte editör yardımcılarımız İpek Gürkan ve Ayşe Seda Aslan bu görevlerinden akademik çalışmalarını nedeniyle ayrılıyorlar. Sevgili İpek Gürkan'a ve Ayşe Seda Aslan'a dergimize yaptığı katkı ve destekler için çok teşekkür ediyorum. Dergimizin yayın periyoduna dair yaptığımız bir değişikliği de sizlerle paylaşmak istiyorum. Yayın Kurulu olarak aldığımız karar gereği, 2022 yılından başlamak üzere dergimizi yılda üç sayı olarak çıkarmayı planlıyoruz. Güz ve Bahar sayılarımıza ek olarak, Aralık 2022 yılından başlamak üzere her yıl bir tema sayısı düzenleyeceğiz ve tema sayılarımız farklı bir editör tarafından hazırlanacak. Aralık 2022 yılı için seçtiğimiz tema ise dijital sinema. Dijital sinema temalı sayımızın editörlüğünü, yine Yayın Kurulu üyemiz Hakan Erkılıç üstlendi. Yeni tema başlıklarımızı yakında sizlere duyuracağımızı bildiriyor, keyifli okumalar diliyoruz.

